

СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Георги Димитров Менгов, Катедра „Статистика и иконометрия“, Стопански факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, хабилитиран през 2010 г. по научна специалност 02.21.10 „Приложение на принципите и методите на кибернетиката в различни области на науката (Вземане на решения при риск и неопределеност)“

За придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в НБУ по професионално направление 3.2 Психология (Обща психология)
с кандидат Евгения Димитрова Христова

Тема на дисертационния труд: „Играта „Дилема на затворника“: Когнитивни аспекти при преценка и взимане на решение“

1. Дисертацията е посветена на научен проблем, който се вписва в потока от изследвания, търсещи нови знания за човека и неговото социално поведение посредством провеждането на лабораторни експерименти. Идеята е, че важни характеристики на човешката мотивация и дейност могат да се разкрият в „чист“ вид, след което да се правят заключения за ролята им в реалното поведение. Дисертацията се занимава с вариант на една класическа парадигма: играта „Дилема на затворника“, която е благодатна за точно такъв тип анализи и за това е обект на множество публикации през последните десетилетия. Със сигурност темата е значима и в научно, и в научно-приложно отношение.
2. Целта и задачите на дисертацията са добре обосновани. Дисертантката си поставя за цел да изследва два когнитивни аспекта на вземането на решения в играта – (1) контекстните ефекти и (2) търсенето и придобиването на информация. Тези аспекти не са единствени, но са много интересни и дори частичното им разгадаване би имало научна стойност.
3. Методологията на изследването напълно съответства на целта и задачите. Проведени са три експеримента с нарастваща сложност, като всеки следващ има за основа предходния и контролирано добавя нови елементи към изследваната картина на човешките преценки и вземане на решения в играта. Спазени са изискванията за избягване на нежелани контекстни ефекти, което е постигнато чрез максимално неутрално формулиране на инструкцията и другите елементи от представянето на играта пред участниците. Експерименталните планове в двете фази на изследването са внимателно обмислени и професионално изготвени, така че да постигнат целите на дисертацията.
4. В дисертацията са формулирани три групи претенции за приноси: теоретични, методологични и практически. Тази класификация малко се отличава от общоприетите изисквания за вмястване в категориите „научни“ и „научно-приложни“ приноси, но реално не създава проблем при оценяването на постигнатото. Според мен дисертацията съдържа следните два научни приноса:

(1) По експериментален път е получено безспорно доказателство за ограниченото използване на информация в играта „Дилема на затворника“ и това представлява по същество едно ново доказателство за ограничената рационалност на участниците. Не съм тесен специалист в областта, но съм склонен да приема и претенцията на дисертантката, че тук е на лице първи опит да се изследва поведението на участниците в тази игра посредством апаратура за проследяване на погледа. Това впечатление се подкрепя от отзвука на публикациите, свързани с дисертацията, на които се спирам в т. 6 по-долу.

(2) Създаден е аналитичен вероятностен модел на вземане на решение в играта. Оказва се, че той се съгласува много добре с емпиричните данни. Като отчитам евентуалната помощ от страна на научния ръководител на дисертантката проф. Морис Гринберг при формулиране на модела, смятам, че той се вписва отлично в постигането на целите и задачите на дисертацията.

Според мен в дисертацията се съдържат и следните научно-приложни приноси:

- (1) Създадена е експериментална процедура за изследване на двата контекстни ефекта при преценка на кооперативността и при вземането на решение в играта „Дилема на затворника“.
 - (2) Направено е разграничение между участниците според ползването на различни стратегии при вземането на решения.
 - (3) Предложена е методика за определяне на важността на информацията за отделния участник в конкретната реализация на играта.
5. Публикациите по дисертационния труд са в съавторство с проф. Гринберг и представляват три доклада на авторитетни международни конференции. Излезли са от печат през 2005 г. Една от публикациите може да се разглежда като глава от книга в поредица на издателството Шпрингер.
6. В автореферата на дисертацията е даден списък от шест публикации, които цитират една от публикациите на авторката. Справка в Google Scholar, направена на 20 февруари 2014 г., показва, че първата от трите публикации, свързани с дисертационния труд, има 10 цитирания в трудовете на други учени, втората публикация е цитирана 5 пъти, а третата: 16 пъти. Същата справка показва, че общият брой цитирания на научни трудове, в които Евгения Христова е автор и съавтор, е 103.
7. Последният факт ясно говори за качествата изследователя, чиято дисертация разглеждаме. В допълнение ще кажа, че трудът е много добре структуриран и се чете леко и приятно. Написан е на отличен английски език с незначителен брой грешки. Много добро впечатление прави и авторефератът, в който са намерени адекватни преводи на термините на български език. Нямам критични бележки към дисертацията, но имам следните въпроси:
- (1) На ранен етап от изследването е взето решението да се използва кооперативен индекс, предложен през 1965 г. от други учени със съответната обосновка. В експериментите в дисертацията реално се използва негова опростена форма, като едната от четирите величини е равна на нула. Как биха се различавали резултатите и изводите, ако в първите два експеримента (но не в третия) беше използвана още по-опростена форма на индекса, при която знаменателят му е

равен на единица и значение имат само величините R (награда) и P (наказание)?
Може ли да се очаква, че в конкретното изследване разликата не би била
голяма?

- (2) Изненадващо изглежда решението в Експеримент 3 да не се анализират
времената на реакция. В дисертацията по този въпрос е казано само, че те не се
различават особено. Поне малко данни щяха да са от полза на читателя.
- (3) Какви промени в поведението на участниците биха могли да се очакват, ако по
време на играта пропорционално се увеличават величините в кооперативния
индекс при запазване на неговата стойност? Популярно казано, какво може да се
очаква при увеличаване на залозите?

След всичко казано мога да изразя еднозначно положителната си оценка за
дисертационния труд на Евгения Христова и да препоръчам на уважаемото научно
жури да ѝ даде степента „доктор“.

София,
20 февруари 2014 г.

Подпис: 